

Cs. Varga István

KALÁSZ LÁSZLÓ EMLÉKFÁJÁRA

Nemes hagyománnyá lett szép szokásunk, hogy írótaborunkban emlékfát ültetünk eltávozott író és költő barátaink emlékezetére. Most Kalász Lászlóra emlékezünk, akit 50 éves korában halálos betegség sújtott, de az ég mégis tizenhat évet adott neki, hogy életét és művét beteljesítse. Könyvei bizonyítják: tehetségével jól sáfárkodott, talentumát megőrizte, gyarapította.

Emlékfát ültetünk Kalász László emlékezetére, aki Bódva-völgyi szülőföldjének olyan büszkesége volt, mint a szalonnai Árpád-kori templom. Márai szerint Európa szellemi-lelki összetartozását a katedrálisok közötti láthatatlan kapcsolatok jelzik. Kalász ebbe a vonulatba illesztette be a szalonnai templomot: *„Német tatár török felett / őrizgettél magyar eget (...) csöpp példája kicsiny hazámnak / mindig mosolygok mikor látlak / folyton újulsz miként országom / — 'Erős várunk...' — fakad a számon.”*

A fa ősi szimbólum. *„Az Úristen kertet telepített az Édenben, keleten és oda helyezte az embert, akit teremtett. (...) a földből mindenféle fát sarjasztott, ami tekintetre szép és táplálkozásra alkalmas; azután kiszarjasztotta az élet fáját a kert közepén, meg a jó és rossz tudásának fáját.”* (Ter 2, 8–9) A „tekintetre szép” az esztétikumra vonatkozik, a „táplálkozásra alkalmas” a biológiai szükségletekre. Az élet fája az örök élet vágyát jelöli, a jó és rossz tudás fája pedig az emberi tudásvágyat szimbolizálja. Az idő tanúja a fák. Salamon temploma négyféle fából épült, a fák szimbóluma jelzi az Úr hatalmát, erejét, bölcsességét és győzelmét.

Az életfa öskép átfogó szimbólum. A szimbólumok egyetemes nyelvén minden nép ismeri az eget a földdel összekötő fát, a világot tartó sátorfát vagy a sámán botját, amely a pogány hitvilágban is azt érzékeltette, hogy a földi világ érintkezik az égi szférával. Az életfa gyökerei a transzcendens világba nyúlnak, az ember teljes élet utáni vágyát szimbolizálják. A zoltárból tudjuk: *„Az igaz ember olyan lesz, mint a fa a dús vizű patak partján, mely idejében termi gyümölcsét.”*

A fa szimbóluma kimondja az ember sorsát. Móra Ferenc az egyik novellájában arról a fáról ír, amelyet testvére születésekor ültettek. Amikor a fa elszáradt, a testvére is meghalt. Ismeretes a pszichoterápia gyógymódja, amikor az orvos arra kéri a beteget, képzelje magát kiszáradó félben lévő fának, amelyre hullani kezd az éltető eső. A fa talán a legősibb szimbólum, amellyel az ember először ragadta meg a növekedés misztériumát, a világ és az ember fejlődését. Ismeretes igehely Pál apostol fa-értelmezése. *„Én ültetem, Apolló öntözte, de a növekedést Isten adta.”*

Költészetünkben hatalmas és gyönyörű vonulatot alkot a fa motívumköre. Csupán jelzésszerűen említem meg Janus Pannonius Egy du-nántúli mandulafához, Baróti Szabó Dávid Egy ledőlt diófához című versét. Berzsenyi „Agg diófája alatt tüzét gerjeszti.” Petőfi vallomása: „Fa leszek, ha fának vagy virága.” Ady a Magyar fa sorsát fürkészi. (Tóth Árpád diófáját az aradi szülőház kertjében nemrég vágta ki az új tulajdonos.) Reményik halotti beszédet mond hulló faleveleknek. Versében „Fent Isten jár a csúcson”, hegyek és fák csúcsain örökdik a gondviselés. Reményik nyomán Kányádi is azt vallja: „Valaki jár a fák hegyén”.

Nemes Nagy Ágnes Fák című versének intelme: „Tanulni kell. A téli fákat / Ahogyan talpig zúzmarások (...) Meg kell tanulni azt a sávot, / hol a kristály már füstölög, / és ködbe úszik át a fa, / akár a test emlékezetbe (...) meg kell tanulni itt a fák / kimondhatatlan tetteit.” Lator László Fa a sziklafalon című verse a létezés drámaiságát összegezõ szimbólum. A kivetettségben kiküzdött szépség értelme: „mondhatatlan szépsége — árvasága”. Illyéstől tudjuk: „A szél kihívására a fa gyökereivel válaszol”. Tamás Menyhért „szövetségben a fákkal” éli sorsát.

János evangéliumában a gyógyuló vak járkáló fáknak látja az embereket. Jeszenyin Fekete emberének iszonytató, valóban terribilis — látomása: „Fagyos az éjszaka. / Keresztutak néma magánya. / Ablakból nézem (...) Vonuló lovasokként / kertembe gyűlnek a fák.” Kalász Lászlót vonzották a „Jeszenyin-kék távolok”, de ő otthon maradt, egybeforrt az ország szélére vetett szülőföld népével, sorsával. A föld és a rajta termő fa egymást gazdagító kölcsönösségét bizonyítja az *Anyámnak kontya van...* remeklés. A dalköltő a látványból remek látomást bont ki, amelybe egzisztenciális élményeit vetíti bele.

Az édesanya „termő ékes ág”, az életfa szimbóluma, gyümölcsstermő fa. Kontya kerek, mint egy, „meleg / eső utáni éjszakán / sötét és dús a lomb a fán”. Az emberi tapasztalat bensőséges ősi elemeiből építkezik: Anya és (gyümölcs)fa, konty és lomb, ezeket a kerekesség vizuális élménye, a látvány rendeli egymás mellé. Titkokat rejt a „meleg / eső utáni éjszaka”. Az emberi létezés, a teremtés, az anyaság, az életfa titka érződik a kozmikus lét teljességében. A verszárás közismert: „Csak akkor leszek a kedvesed / ha kerek kontyod lesz neked, ha mint anyám: első jajomra / gyógyírt találsz minden bajomra.”

Hamvas Béla fejti ki: *a föld és a rajta termő fa egymáson szépül és gazdagszik. „A fa állandó növekedése, mélységekből való ömlése zavartalan, mert a táplálékkal egybenőtt. Életével szakadatlan érintkezésben van. Növése szünet nélküli.”* A fa és a földi példája: „... aki ad, mélyebbről van kötve, mint az, aki kap... Aki ad, az elfogadóra jobban rá van szorulva, mint aki elfogad, az adakozóra. Hálája mélyebb, büszke-

sége is, ami a földé.” A fa példájának tanulsága: „Tiszta szívvel élni, ez az, amit a bölcsek gondolnak s a bölcsebbek tesznek.”

Kalász László a Tokaji táborban is sok embert ajándékozott meg szeretetével, jókedvével, barátságával. Azt vallotta „*A líra / gyönyörű madár*”. Megtalálta a mítoszt, „*a mesét / egy hóvirág tövében...*”. Neki a Kalevala egyszerre élmény, látás- és szemléletmód is. Nagy László „*Kinek fáj emberek, / ha az élet ér-fala átfagy / s dűrrenve megreped?*” kérdésének Kalász László-i alakváltozata: „*kinek fáj ennyi fájdalom / hogy jaj helyett dől szájamon / az ének*”. De profundis kiáltott: „*Vad ujjal int / az intelem: ki véd meg engem istenem!*” Célja volt: „*Fölemelni e tájat*”. A „*kő-idő lezuhogott*”. Ratkó József igazát életével példázta: „*Mindenütt lehet élni, / Mindenütt kell élni. / Meg kell tudnunk lakni ezt a hazát / és szolgálni azzal is, hogy beléhalunk.*”

Görömbei András írta le Nagy Lászlóról szóló nagymonográfiájában a „bartóki dal” ismérveit. Az ő eredményeinek fényében kutatta Kalász László „bartóki dalait” *Jánosi Zoltán*. Meggyőzően bizonyítja, a dalköltő Kalász László Erdélyi József, Sinka István, József Attila, Nagy László örököse, Jeszenyin és Lorca Bódva-völgyi rokona, aki kortárs líránkban „a népdalból és a magyar költészet 'bartóki vonulatából' feléje hullámozó örökséget a folklór terepeiről tovább dúsitva fejleszti ki jellegzetes 'lét-helyzet-sűrítő' dalait.”

Kalász László döbbenetes vallomása: „*golgoták a domboldalak / gondjaim már feszületek / mosom kezem Bódvánk vizében /utána felfeszülhetek*”. Mégis a hitvestől, az utódoktól is áldáskívánással búcsúzott: „*gyümölcs vagy gömbölyű / egyetlenegy falat / gyümölcsből csengettyű / gyümölcsből zuhatag / ígéletgyönyörű / jövőnknek jele vagy / gyümölcsöző ölü.*” Végül hagyta ránk erős hitét, azt a bizonyosságot, hogy elmúlnak földi dolgaink, „*de ez az ég / de ez a szél / de ez a domb / ez az ér / megmarad*”.

A Hetek négy főre fogyatkoztak. *Ágh, Bella, Buda, Serfőző* mindig megvallotta Kalász László iránti szeretetét. Serfőző Kalászt köszöntve is azt vallotta: „*Élni segít a dal*”. *Ágh István Havas* gyászjelentésben örökítette meg a költőtárs perkupai temetését és tanulságos versben búcsúzott barátjától. *Bella István Virágrög Kalász László sírjába* című versét így zárja: „*Most földbe vet, le is arat, / fénnyé öröl, zsákjába rak / a Gazda; ami vagy, az legyél, / Kalász voltál. Most már kenyér.*”

Elhangzott 1999. augusztus 18-án a Tokaji Író-táborban Kalász László emlékfájának ültetésekor, megjelent: Új Hevesi Napló 9. évf. 10. sz. (1999 október) p. 42–44.